

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра політології і державного управління**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету суспільних наук

_____ /Остапець Ю.О./

« ____ » _____ 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОЛІТИЧНА УЧАСТЬ ГРОМАДЯН

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	052 Політологія
Освітня програма	Політологія
Статус дисципліни	Вибіркова
Мова навчання	Українська

Ужгород 2023

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	3-ий	4-ий
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин: для денної форми навчання: 3 аудиторних – 44 самостійної роботи студента – 46	2-ий	2-ий
	Лекції:	
	24	12
	Практичні (семінарські):	
	20	-
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
	-	-
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	46	78

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Політична участь громадян» є надати студентам теоретичні та практичні знання щодо явища участі громадян у політичному житті, визначити основні форми, види та рівні такої участі. Навчальний курс розглядає вузлові проблеми феномену «політична участь» шляхом розкриття його сутнісних характеристик, основних структурно-функціональних і соціокультурних чинників та мотивів; подає розуміння специфіки участі громадян у рамках її найбільш розповсюджених форм – референдумах, виборах, політичних протестах; пропонує аналіз специфіки політичної участі та рівня політичної активності громадян України.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у політичній сфері, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов, із застосуванням теорій і методів політичної науки (ПК*);
- 1) загальних компетентностей:
- знання предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК-1);
 - знання та розуміння предметної області та розуміння професії, базових категорій політичної науки (ЗК-2);
 - здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології (ЗК-5);
 - здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК-6);
- 2) спеціальних компетентностей:
- здатність застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки (СК-02);
 - здатність аналізувати взаємодію політичних акторів та 7 інститутів, владу та урядування, політичні системи та режими, політичну поведінку у різних контекстах їх функціонування (СК-05);
 - здатність застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності (СК-07);
 - здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати політологічні дослідження з використанням сучасних методів, технологій та інструментарію політичного аналізу (СК-08);
 - здатність презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень для фахівців та нефаківців (СК-09).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Політична участь громадян» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП):

ОК 11	Загальна теорія політики
ОК 12	Політична ідеологія та політична психологія
ОК 28	Практична соціологія

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Політологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
вміти критично мислити у сфері професійної діяльності	РН-2
вміти використовувати базовий категорійно-понятійний та аналітично-дослідницький апарат сучасної політичної науки	РН-8
вміти застосовувати політологічне мислення для розв'язання теоретичних та практичних проблем у політичній сфері на основі опанування класичної та сучасної політичної думки	РН-9
Застосовувати теорії та методи прикладної політології, політичних комунікацій, спеціальних політологічних дисциплін у професійній діяльності	РН-14
презентувати результати теоретичних і прикладних досліджень фахівцям і широкій аудиторії, засобам масової інформації, експертам з інших галузей знань	РН-16

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Політична участь громадян»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
володіти технологіями критичного аналізу і оцінки сучасних наукових досягнень і результатів діяльності з метою вирішення дослідних і практичних завдань	РН-2
володіти загальнонауковою та політологічною термінологією, навичками роботи з науковими текстами та смисловими конструкціями, навичками збору, обробки, аналізу та систематизації інформації з проблем політичної участі	РН-8
використовувати отримані знання в царині політичної науки в аналізі політичних відносин і процесів, а також в сфері професійної діяльності, використовувати знання про політичну поведінку та політичну участь громадян на практиці	РН-9
уміти проводити прикладні дослідження, обґрунтовувати та управляти проектами у сфері політології та з дотичних до неї міждисциплінарних напрямів, генерувати нові ідеї, здійснювати інноваційну діяльність	РН-14
володіти навичками публічного виступу, презентації результатів наукових досліджень, відстоювання своїх наукових і громадянських позицій	РН-16

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є:

- залік;
- письмове тестування;
- аналітичне есе;
- аналітичний реферат;
- презентація результатів виконаної індивідуальної роботи студента.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступ на семінарських заняттях, написання аналітичного есе, письмове тестування з теми.

Форма модульного контролю: письмова контрольна робота.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	50	100
6	6 + 10	6+6	6+10		

T1, T2... - теми

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота				Модульна контрольна робота	Сума
T5	T6	T7	T8	50	100
7	7 + 22	7	7		

T1, T2... - теми

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	5	30	4	28
Письмове тестування при тематичному оцінюванні	1	10		
Есе	1	10		
Реферат (аналітичне завдання)			1	22
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи.

Мінімальний поріг для допуску до модульної контрольної роботи становить 10 балів. Модульна контрольна робота складається з трьох запитань описово-аналітичного характеру.

Перше запитання покликане оцінити знання з тематичної проблематики відповідного модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на семінарських заняттях. Залежно від обсягу, послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, перше запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 10 балів.

Друге запитання має на меті оцінити розуміння студентами специфіки та основних тенденцій політичної участі громадян України в умовах демократизації. Залежно від

послідовності викладу і орієнтуванні у тематичному матеріалі, друге запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 15 балів.

Третє питання модульної контрольної роботи має творчо-аналітичний характер. Залежно від обґрунтованості аргументів і суб'єктивних висновків студента з визначеної проблематики, третє запитання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 25 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю.

Відповідно до *«Положення про порядок та методичку проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті»* (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюються як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправив, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в цілому навчальну програму засвоїв, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

- виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінка «незадовільно» (35 балів, F) – виставляється студенту заочної форми навчання, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		диференційована	недиференційована
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1

Тема 1. Людина як суб'єкт політики

Людина як суб'єкт політики. Людина та її дії як вихідна сутність та реальність політики. Гуманістичний смисл сучасної політики.

Теорії та моделі людського ества нормативного та біополітичного характеру. Теорія Платона про індивідуальну людську природу. Песимістична теорія людини Т. Гоббса. Політична антропологія Дж. Локка. «Благородний дикун» Ж.Ж. Руссо. Марксистська модель соціальної природи людини. Соціальний дарвінізм про конкуренцію в природі та суспільстві. Біхевіористська концепція Берреса Фредеріка Скіннера. Біосоціальні концепції Конрада Лоренца та Едварда Вільсона.

Людина - суб'єкт (актор) політики. Homo politicus та його ролі. Колективні суб'єкти політики. Політична соціалізація. Політична десоціалізація. Політизація та деполітизація. Політичні темпераменти (Ж. Мейно, А. Лансело, Г. Айзенк).

Тема 2. Політична поведінка : основні поняття та підходи до дослідження

Поведінковий підхід до політики. Біхевіоризм. «Поведінкова революція» (П. Лазарсфельд, Б. Берельсон, Х. Годе, А. Кемпбел, Ф. Конверс, У. Міллер, Д. Стоукс, Е. Даунс). Багатоманіття підходів до розуміння політичної поведінки : ситуаційний підхід Д. Істона ; теорія політичного обміну (ринку) П. Блау ; конфліктний підхід Г. Екстайна.

Психологічні складові політичної поведінки (Ф. Грінстайн). Три форми прояву людської активності : інстинкти, навички та розумні дії. Інстинкт самозбереження, агресії та солідарності в політиці. Політичні уміння та компетентність.

Фактори впливу на політичну поведінку : зовнішнє середовище, потреби, мотиви, настанови, індивідуальні особливості, дії та вчинки, їх обернений зв'язок. «Мапа для вивчення особистості в політиці» М. Брюстера Сміта та Грінстайна. Матеріалістичні та постматеріалістичні потреби (Р. Інглхарт). Класифікація мотивів Д. Маклеланда та Дж. Аткинсона : влада, досягнення, афіліація, контроль.

Політична поведінка в організованих та стихійних формах. Партийна ідентифікація. Особливості поведінки індивіда в натовпі. Лебон, З. Фрейд, В. Бехтерев, С. Московічі, Х. Ортега-і-Гасет про масову політичну участь. Екстремістська поведінка.

Тема 3. Природа і сутність політичної участі.

Теоретична база для вивчення проблем політичної участі в працях західних політологів та соціологів (С. Верба, М. Гоел, Г. Алмонд, Р. Даль, Р. Кловард, М. Конвей, Л. Мілбрайт, Р. Міллс, С. Ліпсет, Ф. Грінстайн, Н. Ній, Ф. Півен). Основні теорії політичної участі в політології. Теорія раціонального вибору (Е. Даунс : $R = pV - C + D$). Мотиваційні теорії політичної участі (ідеологічний, нормативний та рольовий мотиви політичної участі). Теорії соціальних факторів політичної участі (інституалізація, рівень соціально-економічної рівності, можливості соціальної мобільності тощо). Ліберальна та популістська моделі політичної участі С. Ліпсета та Д. Лернера. Взаємозв'язок політичної участі та нестабільності у країнах, що розвиваються (С. Хантінгтон).

Політична участь як показник якості політичного режиму. Основні види політичної участі : автономна, індивідуальна, активна, пасивна, легально-конвенційна, традиційна, постійна. Цілі політичної участі. Основні фактори політичної участі : політична ефективність; міра репресивності політичної системи; ситуативні соціальна та особистісні фактори політичної поведінки, політична компетентність тощо. Основні чинники, що

визначають форму політичної участі : легітимні і нелегітимні; інституціоналізовані та неінституціоналізовані; політична участь місцевого і загальнонаціонального характеру. Основні мотиви політичної участі : інструментально-раціональні; освітньо-розвивальні; комунітаристські. Культура політичної участі. Основні показники культури політичної участі. Політична мобілізація. Оптимальні межі та моделі політичної участі. Політична участь окремих груп населення.

Тема 4. Форми політичної участі

Поліваріантність підходів до типології політичної участі. Конвенційна та неконвенційна політична участь. Види традиційної політичної участі : дії під впливом політичних стимулів; голосування; участь в політичній дискусії; вираження публічно громадської думки; контактування (особисто або письмово) з політиком або представником владної структури; фінансове сприяння партії або виборчій кампанії того чи іншого кандидата; участь в політичних мітингах; членство в політичній партії або організації.

Участь у виборах (вибори, референдуми та інші форми волевиявлення громадян). Участь в діяльності політичних партій, профспілок, суспільних організацій. Конфліктна чи протестна участь. Участь в діяльності органів місцевого самоуправління, різних громадянських ініціативах. Патерналізм як специфічна форма політичної участі.

Типологія політичної участі в залежності від способів відносин громадян із політичною системою : активна нетрадиційна (ті, що виступають проти існуючого порядку); активна традиційна (місцеві активісти, активісти як виборці та прихильники, контактуючі, спеціалісти з контактів); пасивна підтримка (виборці та патріоти); апатична (неактивні). Автономна та мобілізаційна політична участь.

МОДУЛЬ 2

Тема 5. Специфіка та характер політичної участі в різних політичних режимах

Політична участь, її характер і специфіка в різних політичних режимах. Вільний і добровільний характер політичної участі в ліберально-демократичних країнах. Мобілізована політична участь в тоталітарних режимах. Можливості примусу і маніпуляції в сфері політичної участі. Кількісні характеристики участі в комуністичних і фашистських режимах. Кількісні параметри участі в західних демократіях. Особливості політичної участі в країнах, що розвиваються. Маніпуляція як істотна характеристика політичної участі в країнах, що розвиваються. Політична участь як інструмент "обміну" між людьми з низьким соціальним статусом і елітними групами.

Основні причини низького рівня політичної участі в країнах ліберальної демократії. Кумулятивний характер політичної участі в західних демократіях. Соціальний склад політичних активістів в ліберально-демократичних країнах. Основні причини активної політичної участі європейців. Відчуження від політики з боку тих, хто знаходиться внизу "піраміди участі". Основні тенденції політичного участі в країнах ліберальної демократії на початку 21 століття: 1) процес індивідуалізації; 2) падіння політичної довіри до еліт і політичних інститутів; 3) зниження підтримки традиційних політичних партій; 4) зниження кількості людей, що беруть участь у виборах; 5) зростання нелегальних і нетрадиційних форм політичної участі

Тема 6. Політичний протест та політичне відчуження

Протестні форми політичної участі. Демонстрації та мітинги як основні форми протестної політичної поведінки. Бойкот, пікетування, масовий марш як акти направлені на протидію політичній системі. Страйк як форма політичного протесту. Бунт як нелегальна форма політичного протесту. Різниця між бунтом та революцією (Ж. Елльоль). Обструкція

як засіб політичної боротьби. Бойкот як форма політичного протесту та метод політичної боротьби. Тероризм як здійснення політичної боротьби.

Політичний хеппенінг як нова протестна форма політичної участі у сучасному політичному житті. Приклади хеппенінгових акцій в Україні. Політичний анекдот як лінгвістична форма реакції проти окремих лідерів, діючих інститутів влади або існуючої ідеології. Кризи політичної участі та основні способи їх вирішення. Абсентеїзм як усталена форма сучасного політичного життя. Політична апатія та політична аномія. Інституційна адаптація як найоптимальніший варіант подолання кризи політичної участі. Альтернативні варіанти подолання кризи політичної участі.

Тема 7. Електоральна поведінка як форма політичної участі.

Голосування, як найбільш поширена та вимірنا форма політичної участі. Місце електоральної поведінки серед усіх форм політичної активності. Зміст поняття «електоральна поведінка». Псефологія як наука, що вивчає виборчу поведінку. Короткострокові та довгострокові фактори формування електоральної поведінки : соціальні та демографічні характеристики; стан економіки; психологічні фактори; політична і/чи ідеологічна ідентифікація; приватний інтерес; роль ЗМІ тощо. Досвід вивчення факторів електоральної поведінки.

Основні методологічні школи вивчення електоральної поведінки та їх представники. Класичні концепції електоральної поведінки : 1) модель ідентифікації з партією; 2) соціологічна модель; 3) модель раціонального вибору; 4) модель пануючої ідеології. Розвиток класичних моделей та їх вплив на становлення сучасних концепцій електоральної поведінки. Сучасні концепції електоральної поведінки. Сучасні зарубіжні концепції електоральної поведінки. Дослідники ЦСЄ про електоральну поведінку. Можливості застосування західних електоральних теорій до українського електорату, розробка власних вітчизняних концепцій.

Тема 8. Особливості політичної участі громадян України.

Особливості політичної участі громадян України в умовах демократизації. Специфіка політичної участі та рівень політичної активності громадян України. Динаміка політичної активності українців у межах найбільш розповсюджених форм політичної участі: референдумах, виборах та політичних протестах. Рівень неінституціоналізованої політичної участі в Україні. Індикатори політичної участі українського соціуму.

Інтерес до політики та політична компетентність українців. Оцінка громадянами України стану функціонування демократії у країні та проблема довіри до політичних та державних установ. Рівень участі громадян України у функціонуванні політичних партій. Показники участі українців у добровільних громадських організаціях. Практика використання референдуму як конституційної форми волевиявлення громадян України.

Електоральна активність громадян України як показник демократичності політичної системи. Особливості протестної моделі політичної участі громадян в Україні (голосування «проти всіх»). Компаративний аналіз специфіки політичної участі та рівня політичної активності громадян країн ЦСЄ та України.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: денна					
	Усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота	
Модуль 1						
Тема 1. Людина як суб'єкт політики	9	2	2			5
Тема 2. Політична поведінка : основні поняття та підходи до дослідження	9	2	2			5
Тема 3. Природа і сутність політичної участі	10	2	2			6
Тема 4. Форми політичної участі	14	4	4			6
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	44	12	10			26
Модуль 2						
Тема 5. Специфіка та характер політичної участі в різних політичних режимах	12	2	4			6
Тема 6. Політичний протест та політичне відчуження	10	2	2			6
Тема 7. Електоральна поведінка як форма політичної участі	10	2	2			6
Тема 8. Особливості політичної участі громадян України	12	4	2			6
Модульна контрольна робота	2	2				
Разом за модуль	46	12	10			28
Разом за семестр	90	24	20			46

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Форма навчання: заочна					
	Усього	у тому числі				
		лекції	практичні (семінарські)	лабораторні	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Людина як суб'єкт політики	8					8
Тема 2. Політична поведінка : основні поняття та підходи до дослідження	12	2				10
Тема 3. Природа і сутність політичної участі	12	2				10
Тема 4. Форми політичної участі	12	2				10
Тема 5. Специфіка та характер політичної участі в різних політичних режимах	12	2				10
Тема 6. Політичний протест та політичне відчуження	12	2				10
Тема 7. Електоральна поведінка як форма політичної участі	10					10
Тема 8. Особливості політичної участі громадян України	12	2				10
Разом за модуль						
Разом за семестр	90	12				78

6.3. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Людина як суб'єкт політики	2	
2	Політична поведінка : основні поняття та підходи до дослідження	2	
3	Природа і сутність політичної участі	2	
4	Форми політичної участі	4	
5	Специфіка та характер політичної участі в різних політичних режимах	4	
6	Політичний протест та політичне відчуження	2	
7	Електоральна поведінка як форма політичної участі	2	
8	Особливості політичної участі громадян України	2	
Разом		20	

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Людина як суб'єкт політики	5	8
2	Політична поведінка : основні поняття та підходи до дослідження	5	10
3	Природа і сутність політичної участі	6	10
4	Форми політичної участі	6	10
5	Специфіка та характер політичної участі в різних політичних режимах	6	10
6	Політичний протест та політичне відчуження	6	10
7	Електоральна поведінка як форма політичної участі	6	10
8	Особливості політичної участі громадян України	6	10
	Разом	46	78

6.5. Індивідуальне завдання

Індивідуальне завдання з навчальної дисципліни «Політична участь громадян» носить самостійний характер виконання окреслених завдань і тематично охоплює загальне змістовне навантаження з навчального курсу. Індивідуальне завдання студента виконується під час 2 модулю і може бути оцінене максимально у 22 бали. Воно включає виконання аналітичного завдання за визначеною темою.

Студент вільно обирає тематику з числа тем, які пропонуються планами семінарських занять, або узгоджує з викладачем ініціативну тематику. Наступний етап самостійної роботи – студент здійснює бібліографічний пошук, використовуючи бібліотечні фонди або Інтернет-ресурси. Також складає план презентації або ставить питання, на які треба отримати аргументовану відповідь. Опанувавши джерела за темою, студент розкриває зміст питань та представляє виконану роботу. Обсяг презентації – 10-15 слайдів, текст доповіді – 4-6 стандартних сторінок, набраних на комп'ютері.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Громадська участь у місцевій політиці: проблеми нормативно-правового забезпечення. *Громадський простір*. 2021. URL: <https://www.prostir.ua/?news=hromadska-uchast-u-mistsevij-politytsi-problemy-normatyvno-pravovoho-zabezpechennya>
2. Дембійська Н. Політична участь : концептуальні схеми, методики вимірювання. *Соціологічні студії*. 2012. № 1. С. 87-92.
3. Іовчук Г.М. Політична участь громадян країн ЄС та України : порівняльний аналіз: автореф. дис....політ. наук: (23.00.02) / Одесь. нац. ун-т. О., 2011. 19 с.
4. Косілова О.І. Політична участь як форма реалізації політичних прав: теоретико-правовий дискурс. *Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Прав.* 2021. № 2(50). С. 127 – 133.
5. Крижанівська В. Політична участь та мотивація до неї: евристичний потенціал соціологічних концепцій Донателли Делла Порти і Дрю Халфмана (порівняльна характеристика). *Український соціологічний журнал*. 2019. Випуск 22. С. 36-51.

Допоміжна література

1. Безклетний С. Політична участь молоді та студентів як предмет політологічного аналізу. *ВІСНИК НТУУ – КПІ. Філософія. Психологія. Педагогіка*. 2007. Вип.3. С.7-12.
2. Бортніков В. Політична участь українських громадян в умовах демократичного транзиту // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2007. № 87-88. С. 53-58.
3. Бунь В. Електоральний вибір та електоральна поведінка : основні моделі. *Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку*. 2006. Вип. 18. С 22-27.
4. Іовчу Г. Теоретичні підходи щодо аналізу феномену «політична участь громадян». *Вісник Одеського національного університету*. 2009. Том 14. Випуск 2. Соціологія і політичні науки. С. 77-83.
5. Кавилін О. А. Політична участь як о'єкт політико-правового дослідження. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2014. № 8. С. 204-208.
6. Кривокульська Н., Богач Ю. Аналіз форм участі громадськості у місцевому самоврядуванні. Економічний аналіз. 2020. Т. 30. № 4. С. 60 – 66.
7. Куценко О. Соціальні класи і політична мобілізація : (порівняльний аналіз європейських країн крізь призму трьох типів класових розколів). *Соціологія : теорія, методи, маркетинг : наук.-теорет. часоп.* 2012. № 3. С. 3-27.
8. Місцеві ініціативи та залучення громадськості до здійснення місцевого самоврядування. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування /Карий О.І., Панас Я.В./ Асоціація міст України. К., ТОВ «ПДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 176 с.
9. Політична участь молоді сучасної України: психологічні чинники активізації : монографія / за наук. ред. Л. О. Кияшко. К. : Міленіум, 2014. 216 с.
10. "Політико-культурні чинники громадсько-політичної участі населення України". Аналітична записка. 2012. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/politika/politiko-kulturni-chinniki-gromadsko-politichnoi-uchasti-naseleennya-ukraini>
11. Резнік О. Динаміка громадсько-політичних практик і протестних настроїв в Україні. *Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг: У 2-х т. Том 1/ Аналітичні матеріали / За ред. д.ек.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. К.: Інститут соціології НАН України, 2011. 576 с. С. 219.*
12. Ротар Н.Ю. Основні форми участі громадян України у передвиборчих кампаніях як механізм засвоєння цінностей демократії. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія*. Випуск 9. Ужгород: Говерла, 2008. С. 154-159.
9. Ротар Н. Політична участь: теоретико-методологічні проблеми визначення поняття. *Держава і право : зб. наук. пр.* 2005. № 28. С. 646–653.
10. Ротар Н. Політична участь громадян України у модернізаційних процесах сучасності як відображення особливостей взаємовідносин в системі влада – суспільство. *EASTERN REVIEW* 2012, t. 1. С. 103–120.

11. Сурніна-Далекорей О.А. Особливості політичної участі громадян Словацької Республіки // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. №22. 2019. С. 208-216.
12. Сурніна-Далекорей О.А., Марадик Н.В. Особливості політичної участі громадян Чеської Республіки // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія, соціологія, право. №1. 2019. С. 61-67.
13. Сурніна-Далекорей О.А. Особливості політичної участі громадян Польської Республіки. *Регіональні студії*. 2019. №19. С. 24-30
14. Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг: У 2-х т. Том 2: Таблиці і графіки / За ред. д.філос.н. Є.І.Головахи, д. соц.н. М.О.Шульги. К.: Інститут соціології НАН України, 2011. 480 с. С.22.
15. Царенко О. О. Абсентеїзм: сутність визначення, причини та шляхи подолання. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. 2012. Вип. 4 (1). С. 187-191.
16. Якщо у 2006 р. до жодної громадської організації, політичної партії чи руху не належало 83,6% населення, то у 2011 р. – вже 87 %, що майже на 5 % більше, ніж у 1994 р. (82,2%). *Українське суспільство. Двадцять років незалежності. Соціологічний моніторинг: У 2-х т. Том 2: Таблиці і графіки / За ред. д.філос.н. Є.І.Головахи, д. соц.н. М.О.Шульги. К.: Інститут соціології НАН України, 2011. 480 с. С.22-30.*
17. Янченко А.О. Медіатизована політична участь : до нового опису сучасних партиципаторних практик. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія*. 2014. Вип. 10. С. 133-140.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. SOCIS : Центр соціальних та маркетингових досліджень. URL: <http://www.socis.kiev.ua/>
2. Інститут соціології НАН України. URL: <http://i-soc.com.ua/ukr/index.php>
3. Political Behavior, Facts, Information, Pictures. URL: https://www.encyclopedia.com/topic/Political_Behavior.aspx
4. Political Behavior: The Concise Encyclopedia of Economics. URL: <http://www.econlib.org/library/CEECategory.html>
5. *The Oxford Handbook of Political Behavior*. URL: <http://www.oxfordhandbooks.com>